

“I don’t think we’ll ever have peace here”

— om holdninger til krig og fred i Nord-Irland, og behovet for et dagligliv

Heidi E. Sandnes – Universitetet i Oslo

Innledning

20. juli 1997 gikk hoveddelen av IRA, og deretter de fleste av de protestantiske paramilitære gruppene i Nord-Irland, til våpenhvile. Jeg ankom Nord-Irland i september 1999, full av optimisme for den pågående fredsprosessen, og jeg ventet å møte mennesker der som følte det samme. Det skjedde ikke. Pessimismen var påfallende, og fredsprosessen ble overhodet ikke debattert blant folk. Avisene derimot, skrev lange spalter om prosessens fremgang og tilbakegang, samt om de mange tilfellene av konfliktrelatert vold. Til tross for at min omgangskrets tok klar avstand fra volden i Nord-Irland og tydeligvis *ønsket* fred, tok de ikke opp debatten fra avisene. Jeg oppfattet folk som apatiske og distanserte, og brukte mye tid på å tenke over hva dette kom av. Etterhvert innså jeg at det er en måte å skape et behageligere dagligliv på. Jeg vil derfor diskutere hva som skjer når ønsket om fred kolliderer med ønsket om en rolig hverdag, og hvilke følger dette kan få for den pågående fredsprosessen.

Mitt egentlige prosjekt i området var barn – deres livsverden og opplevelser i en konflikt fylt hverdag. De tankene jeg her presenterer er derfor ikke “gjennomtygd” slik materialet i en hovedoppgave er det, og jeg fokuserte ikke spesielt på det under innhenting av data i Nord-Irland. Allikevel føler jeg at det er viktig å diskutere disse tingene, i og med at jeg tror at holdningene jeg møtte har konsekvenser for fremdriften av fredsprosessen.

Før jeg går i gang med analysen av mitt materiale føler jeg imidlertid at det er behov for å sette leseren inn i bakgrunnen for konflikten i Nord-Irland.

Kort bakgrunn

Irland ble invadert av briter i 1169 (Groth 1998). Størstedelen av landet ble styrt av engelsk overklasse (Kennedy-Pipe 1997:8), mens arbeiderne var av

irsk avstamning. Folk i den nordligste delen av øya var imidlertid opprørske, og vanskeligere å styre enn resten. På 1600-tallet ble derfor skotske og engelske landarbeidere oppfordret til å kolonialisere området, noe de gjorde i stor stil, lokket av løftet om jord. De fleste av disse var protestanter, og her ligger opptakten til dagens skille mellom protestanter og katolikker. Irene har gjennom århundrene holdt hardt på sin katolisisme, til tross for (eller kanskje heller på grunn av) at det i lange perioder var strenge sanksjoner mot praktiserende katolikker.¹ I 1922 ble den Irske Fristaten opprettet, men 6 *counties* (fylker) i nord ble beholdt under engelsk styre. Dette skyldtes i stor grad at det var slik den protestantiske delen av befolkningen ønsket det. Grensa ble trukket opp slik at området Nord-Irland, også kalt Ulster,² skulle inneholde en majoritet av protestanter. Valgreglene ble utformet slik at denne majoriteten var garantert å få den politiske makten i området. Man måtte eie fast eiendom for å stemme, og dette var det nesten bare protestanter som hadde (Kennedy-Pipe 1997).

Årene 1922-67 var en rolig periode hvor IRA mistet det meste av støtten også blant de katolikkene som fortsatt var britiske undersåtter. Ifølge antropologen Jeffrey Sluka hadde IRA sin siste kampanje i 1956, og la deretter bort våpnene (Sluka 1989:51). Mot slutten av 60-tallet vokste imidlertid misnøyen, og man fikk en rekke borgerrettighetsmarsjer etter mønster fra USA. Her deltok både mange fra den katolske minoriteten, og et voksende protestantisk proletariat som også ble rammet av valglovene. Ytterliggående protestanter slo hardt ned på disse demonstrasjonene, med god hjelp fra politiet.³ Frontene hardnet, og polariserte seg. Demonstrasjonene ble fra offentlig hold fremstilt som et katolsk forsøk på å tilrane seg makten, og gjenforene Nord-Irland med resten av Irland. Det brøt ut kamper mellom katolske og protestantiske grupper. I 1969 ble den britiske hæren satt inn for å ta kontroll over situasjonen, og konflikten var et faktum (Sluka 1989, Conroy 1988).

Dette er bakgrunnen for det som ofte oppfattes som en religionskonflikt, men som like gjerne kan ses på som en etnisk konflikt (Sluka 1989:78 – note 2) og/eller en klassekonflikt. IRA's medlemmer springer hovedsakelig ut fra arbeiderklassen, og har i stor grad støttet seg på en marxistisk ideologi. De protestantiske paramilitære gruppene, som UVF, UFF og LVF, har en mer konservativ ideologi – blant annet er troskap til det engelske kongehuset svært viktig for dem – men også de kommer i stor grad fra arbeiderklassestrøk.

Konflikten kalles lokalt for *the troubles*. Ordet *krig* brukes i offentlige sammenhenger ikke, og ordbruken her gir en viktig indikasjon på folks holdninger til saken. IRA vil bruke ordet *krig*, for å legitimere sine handlinger. Den britiske hæren og Nord-Irlands protestanter, samt media og mange katolik-

ker, vil snakke om terrorisme, for å gjøre samme handlinger illegitime. Et eksempel på denne kampen om legitimitet er sultestreiken i 1980–82, hvor fengslede IRA-medlemmer sultestreiket for å skaffe politiske fanger status som krigsfanger. 10 fanger sultet seg til døde, og disse har siden vært blant IRA’s viktigste martyrer. Den mest kjente av disse er Bobby Sands, som ble valgt til Member of Parliament (MP) da han lå for døden (Sluka 1989, Conroy 1988).

I påsken 1998 ble det undertegnet en fredsavtale – *The Good Friday Agreement*. Målet var blant annet å tilbakeføre den utøvende makten til parlamentet i Nord-Irland. *The Executive* ble opprinnelig suspendert i 1972, og området ble deretter styrt fra Westminster (*direct rule*). I desember 1999 ble *The Executive* gjenopprettet, men på grunn av en rekke omstridte punkter i fredsavtalen er det stadig fare for at forsamlingen blir oppløst.

Informantenes holdninger — og min posisjon

Alle mine informanter kom fra den katolske delen av befolkningen. Menneskene som omtales i denne artikkelen har dessuten stort sett middelklassebakgrunn. Dette er svært relevant for holdningene som kommer frem, for som sagt er det først og fremst arbeiderklassen som er deltakere i konflikten. De menneskene jeg møtte i den lille byen jeg bodde i, tok alle avstand fra volden i området. Min omgangskrets omtalte for det meste medlemmer av de paramilitære gruppene som *terrorists* eller gav på andre måter uttrykk for en negativ innstilling. Jeg vil utfra dette hevde at disse menneskene har et genuint ønske om *fred*. Jeg ser det som helt usannsynlig at de lot som de var uenige med “erroristene” av redsel for represalier fra myndighetene. Styrken i deres avstandtagen var tydelig i ordbruk og kroppsspråk.

Jeg reiste til området fordi jeg alltid har vært opptatt av situasjonen her. Konflikten i Nord-Irland har av mange antropologer blitt sett på som en frigjøringskamp, og slik var også min holdning. Imidlertid oppdager man ofte når man setter seg bedre inn i en sak at den har mer enn en side. Det er lett å bli blind for dette når man leser om den urettferdigheten irene har blitt utsatt for opp gjennom århundrene. Man kan skjønne at enkelte ikke har sett noen annen utvei enn å ty til våpen. Men de til dels store sosiale forskjellene som fantes mellom katolikker og protestanter i 1969 er nå i stor grad utjevnet. Det er derfor vanskeligere å rettferdiggjøre konflikten nå. Det som fortsatt er uavklart er selvsagt spørsmålet om nasjonal tilhørighet: skal området være irsk eller britisk? Selv de av mine venner som tydelig så det som et mål at området blir en del av Irland, fordømte bruk av vold for å oppnå dette.⁴ Når jeg så sto ansikt til ansikt med et menneske som mistet sin 13 år gamle datter da bilen hun satt i kjørte forbi en politistasjon i det øyeblikk en av IRA’s bomber eksploderte, er det ikke lenger like lett å se at målet helliger

middelet.

Mine venner i Nord-Irland ønsker som sagt fred. Men de gjør allikevel lite for å oppnå dette. Hvordan henger dette sammen? Også dette ble klarere for meg ettersom månedene gikk og avisene ikke skrev om annet enn hvor vanskelig det var for partene i det politiske spillet å bli enige.

Hvilken fredsprosess?

I løpet av 7 måneders feltarbeid hørte jeg ikke ordene *peace process* bli uttalt en eneste gang, med unntak av i media. Avisene brukte utallige sider på temaet, men allikevel ble det ikke diskutert av folk flest. Indirekte ble prosessen allikevel nevnt et par ganger, men da kun i pessimistiske vendinger:

Sinèad er en jente i slutten av 20-årene som jobbet på det samme herberget som meg. I februar 2000 sprengte Real IRA (RIRA)⁵ en bombe på et hotell i Enniskillen. Ingen ble drept eller skadet da advarselen denne gangen kom i tide og var korrekt. Sinèad fikk vite om hendelsen via en avbestilling fra en gruppe amerikanere – siden angrepet var rettet mot et turiststed ønsket de ikke å reise inn i Nord-Irland, men ville holde seg *down South*. Jeg kom ned til resepsjonen rett etter at Sinèad hadde avsluttet denne samtalen. Hun var litt opphisset og snakket derfor litt friere enn jeg ellers erfarte. Hun sa oppgitt: “There’s all this talk but nothing ever changes. (...) But I’m not into politics, anyway”. Dette var den eneste referansen jeg fikk uoppfordret i forbindelse med bombingene, og jeg tror ikke årsaken var at det rystet Sinèad mer enn noen andre, men at jeg kom så rett på henne etter at hun hadde fått vite det selv. Jeg prøvde å nevne bombingene til et par andre personer, men de rystet det av seg med et “oh, yeah, that was dreadful, wasn’t it?”, men med en mine som om dette ikke var noe de hadde tenkt særlig på, og som ikke angikk dem.⁶ Det er sannsynlig at hendelsen ville fått større oppmerksomhet hvis det hadde vært skadde og sårede.

Fredsprosessen ble omtalt i lignende vendinger av Mary, en ca. 30 år gammel ‘playcare worker’. Vi hørte en nyhetssending på radio, som nok en gang dreide seg om hvordan de ulike partiene i The Executive på Stormont ikke er i stand til å enes om noe. Mary sukket og sa: “I don’t think we’ll ever have peace here”.

“De andres” konflikt

Ann er en jente i begynnelsen av 20-årene som jeg var mye sammen med. Hun var som de andre vennene mine katolikk, noe som for henne ikke innebærer noe mer enn at hun er født inn i en katolsk familie. Ann anser seg ikke som religiøs, og går aldri til messe. I Nord-Irland er man allikevel “katolikk”, og dette er noe man ikke kan fri seg fra ved å slutte å tro på religio-

nen som sådan. På tross av dette valgte foreldrene å sende henne og søsteren på protestantisk skole, “to see that there’s no difference” (og muligens også fordi denne skolen faktisk var den beste i området). Ann er nå voksen, og hun har utviklet det menneskesynet hennes foreldre ønsket at hun skulle få. Hun har en protestantisk bestevenninne, og hun stiller seg klart utenfor konflikten. En av de første gangene Ann og jeg var på puben sammen (for irer den fremste sosiale møteplass) kom hun inn på konflikten og sørget for å plassere seg tydelig utenfor den. Hun er svært kritisk til IRA, og setter ikke skille mellom de delene av IRA som har gått til våpenhvile, og utbrytergruppa RIRA.⁷ “They’re all the same to me!” uttalte hun bestemt da jeg antydde et skille mellom disse gruppene. Denne holdningen er svært forståelig med tanke på at Ann, for å skli inn i et miljø hun nok ikke var umiddelbart velkommen i,⁸ kan ha vært nødt til å markere et tydelig skille mellom seg selv og det som i dette miljøet ville blitt oppfattet som katolske ekstremister, og lett har kunnet oppta moderate protestantiske venners holdninger.

Det som overrasket meg mer var hennes apati i forhold til fredsprosessen. Hennes bakgrunn, og uttalelser hun kom med i begynnelsen av vårt vennskap, skapte en forventning hos meg om at hun ville vise et visst engasjement. Disse forventningene ble ikke oppfylt. Ann uttrykte sinne ved situasjonen, men var helt uinteressert i å prøve å gjøre noe aktivt for å endre tingenes tilstand. Ved en anledning fortalte hun at for noen år siden ble huset ved siden av skolen hennes bombet en av de siste dagene av sommerferien. Dette førte til at alle vinduene i skolen ble blåst ut, og skolestart ble utsatt en uke. “And we were all just like: ‘Yeah, another week off school!’ It’s just like that — as long as no one I know is killed I really don’t care. I know it’s wrong, but it’s just the way it is”. Dette hadde sammenheng med at hun ikke hadde noen tro på at fredsprosessen ville vinne frem. Slike samtaler endte alltid med at Ann trakk på skuldrene og sa “But I’m just not into politics”.

En annen uttalelse som sier noe om distansering kom fra en gutt jeg møtte på puben. Som vanlig når jeg møtte nye mennesker hadde jeg forklart hva jeg gjorde i Nord-Irland (dette var vanskelig å forstå for mange: hvem vil vel velge å bosette seg i *Nord-Irland* hvis de ikke er født der?). Jeg hadde forklart at jeg skulle studere barn i et visst nabolag av byen, – dette var et ganske hardt arbeiderstrøk. “Come July, and you won’t recognise those kids!” sa gutten og gjorde en bevegelse som om han trakk en hette over hodet. Jeg spurte hva han mente med det, og han forklarte at i juli ville alle ungene i det strøket iføre seg finnlandshetter og gå ut for å kaste stein på “politiske motstandere”. Juli er *the marching season* i Nord-Irland, altså den perioden hvor den protestantiske Orange-ordenen masjerer over hele landet for å minnes gamle historiske slag, – slag hvor motstanderne var katolikker. De-

sverre hadde jeg ikke anledning til å være der i juli for å se om det stemmer at “mine” unger deltar i gateslagsmål slik han antydte (men jeg vet at lekegruppa stenger 2 uker i juli – utelukkende p.g.a. *the marching season*). Det er imidlertid ikke relevant her. Poenget jeg vil gjøre er at denne middelklasse-gutten, som like før hadde kommet med de sedvanlige “I’m not into that”-kommentarene gjorde det middelklassen ofte gjør: plasserte konflikten hos “de andre” – arbeiderklassen.

Når man trår varsomt — høflighetens politikk

I situasjoner der protestanter og katolikker samhandler blir det ekstremt viktig å distansere seg fra konflikten. Selv om nabolag, skoler og arbeidsplasser i stor grad er segregert, må man ofte omgås på andre arenaer, som på butikken, i drosjekøen, på sosialkontoret, på universitetet osv. *Avoidance* er et begrep som ofte brukes for å beskrive de strategier nord-irene har for å unngå konfrontasjoner i det offentlige rom (Larsen 1982:144, Gilliam 1998:g6). Dette innebærer at man rett og slett ikke tar opp temaer som kan være følsomme.⁹ Jeg har et eksempel fra ett av mine mange pub-besøk med Ann:

Ann og jeg kommer i snakk med en gutt vi ikke kjenner. Vi presenterer oss for hverandre, men kun med fornavn. Han spør hvor vi er fra, og Ann forteller at hun kommer fra et område rett utenfor byen. Han får vite at jeg har vært her noen uker, og lurte på hva jeg synes om byens puber. Jeg tilstår at jeg ikke har vært på andre enn denne. Han blir overrasket og begynner å ramse opp navnet på en rekke andre bra puber. Jeg oppfatter dette som en helt nøytral situasjon, og samtalen går videre til andre temaer. Litt senere spør gutten etter Anns etternavn, noe hun forteller ham. “Aah! Not many O’Liams there, is there!” sier gutten. De ler begge, og virker med ett mer avslappede, til tross for at jeg ikke har merket noen anspenning tidligere. Jeg spør hva de ler av, og gutten sier: “Get your friend to explain it to you” og går til baren etter mer øl. Ann forklarer at da gutten fikk vite hvor hun bodde tok han det for gitt at hun var protestant, fordi det bor svært få katolikker i dette området. Imidlertid er Anns etternavn typisk katolsk, og han skjønnte derfor at han tok feil. Gutten kommer tilbake, og spør: “Did she explain you?” Jeg sier ja og gutten sier at da han ramset opp puber tidligere, var halvparten av dem protestantiske puber som han tok med for ikke å fornærme Ann. “If she’d been Protestant and I hadn’t included those, she would have been offended and seen me as very prejudiced”, sier han, og Ann tilføyer at dette er ekstremt viktig første gang du møter noen – og bare da. Senere kan man slenge masse med leppa uten å fornærme noen, hvis det bare er etablert at man egentlig ikke har fordommer.

Dette blir en hårfin balansegang for mennesker i Nord-Irland, fordi det

ofte kan være vanskelig å vite om en person man nettopp har møtt er katolsk eller protestantisk. Siden det ikke er mulig å trekke slutninger om religiøs tilhørighet ut fra utseende er det lett å ’skjule’ hva man er, selv om det også finnes mange symboler å ty til hvis man ønsker å signalisere gruppetilhørighet.

Jeg overhørte også en samtale som kan vise at den rette handlemåten ikke alltid er så åpenbar. To av informantene mine diskuterte hvorvidt den ene skulle sende et *St. Patrick’s Day*-kort til en protestantisk venninne. St. Patrick er mannen som kristnet Irland. 17. mars feires som St. Patrick’s Day av irer over hele verden og er en svært viktig festdag, – men oppfattes i Nord-Irland som en *katolsk* festdag, til tross for at både den katolske kirka og protestantiske Church of Ireland oppfatter seg som St. Patrick’s arvtakere. Min kollegas problem var at hun ikke ville fornærme sin protestantiske venninne – men hun visste ikke hva som ville fornærme henne – å få et kort eller ikke få et kort...Jeg vet ikke hva utfallet ble, men mine to kollegaer ble seg imellom enige at St. Patrick’s Day gjelder jo for hele Irland, og burde derfor ikke fornærme noen. Problemet med å se det på denne måten er at mange protestanter ikke oppfatter Nord-Irland som en del av Irland, men som en del av Storbritannia.

Når man omgås utlendinger

Min venninne Niamh var litt mer engasjert enn Ann, Sinèad og Mary, og det var ingen tvil om at hun delte IRA’s mål om et samlet Irland. Hun var allikevel sterkt kritisk til væpnet kamp som metode for å nå dette målet. Det kom klart frem da jeg spurte henne om betydningen av det gæliske ordet *Saoirse*, som stod skrevet på husvegger rundt i byen, ofte i sammenheng med setningen “Free P.O.W.’s¹⁰ now!”. Niamh svarte med forakt i stemmen: “Oh, that’s a Republican thing! It’s Irish for freedom.” Niamh uttrykte i andre sammenhenger sterk irritasjon over amerikanere som blander seg inn i konflikten med penger – “they have no idea what’s going on!”. Hun ble også frustrert over amerikanske turisters enorme interesse for konflikten, og fortalte sint om en hendelse fra noen måneder tilbake: en amerikansk turist hadde stilt en rekke spørsmål omkring hva slags nabolag herberget lå i, og hvilken religion Niamh selv hadde. Hun mente at når folk spør slik ser de henne ikke som et menneske, kun som en representant for de irske katolikkene. Hun hadde flere slike historier, også fra utenlandsreiser hun selv hadde foretatt. Hun betakk seg for støtte fra amerikanere og engelske katolikker som tror de “forstår” situasjonen.

Det Niamh uttrykker her er en irritasjon over hvordan mennesker essensialiserer andre ved å plassere dem inn i en gruppetilhørighet de ikke nødvendigvis føler seg tilfreds med. Dette blir selvsagt spesielt plagsomt i en si-

tuasjon som den i Nord-Irland, hvor enkeltpersoner utfører voldelige handlinger, og legitimerer dem ved å vise til en gruppe hvor store deler av medlemmene faktisk ikke ønsker nevnte handlinger utført. Det blir da viktig for dem som ikke ønsker volden å definere seg bort fra den uønskede kategorien. Når man omgås andre irer benyttes *avoidance* for å vise distanse, men i omgang med tilreisende, enten de nå er antropologer eller turister, må man ty til klarere tale, og det er derfor jeg møtte kommentaren “I’m not into that” i diverse varianter.

Dagliglivet

Som utlending i Nord-Irland er det lett å legge merke til i hvor stor grad *the troubles* gjennomsyrrer samfunnet. Det ligger konstant i bakhodet på mennesker når de interagerer, som jeg blant annet har vist ved situasjonen der den fremmede gutten trodde Ann var protestant. Når jeg gikk i aviskiosken og kjøpte dagens avis, brettet selgeren tittelbladet inn, slik at ingen skulle skjønne hvilken politisk side jeg tilhørte. Det er gjerder og piggråd rundt offentlige bygninger og smijernsporter på veiene, slik at man hurtig kan sperre av byen. Militærhelikoptre svever stadig over byen, og støyen fra dem forstyrrer skolebarn og tilreisende antropologer... Alt dette ble for meg en påminnelse om den vanskelige situasjonen i området. For vennene mine var det hverdagslivet, som de levde tilsynelatende uproblematisk med. I denne forskjellen ligger årsaken til min overraskelse over det manglende engasjementet jeg møtte. Jeg kunne ikke forstå hvordan man kunne leve med politisk vold så tett inn på kroppen og allikevel si:

“But I’m just not into politics”

For å forstå dette utsagnet vil jeg først diskutere hva som menes med “politikk” i Nord-Irland. Etter tretti år hvor politiske utsagn har vært uttrykt gjennom steinkasting og bomber har “politikk” blitt synonymt med *the troubles* og en eventuell løsning på konflikten. Avisenes politiske sider refererer nesten utelukkende saker som går på konflikten, og det er dette folk mener når de bruker ordet politikk. Man kan si at dette samsvarer med “virkeligheten”: det har blitt gjort svært få politiske avgjørelser som ikke handler om *the troubles* siden 70-tallet. Et eksempel er det som skjer med spørsmål omkring barn og kvinnesak. Nord-Irland har vært styrt fra London siden 1972, og de avgjørelser som har blitt tatt har ofte ikke vært tilpasset den nordirske realiteten. Nord-Irland har for eksempel en spesiell eksamensordning for 11-åringer (*The 11+*) for å avgjøre om de skal på Secondary eller Grammar School. Deres akademiske fremtid avgjøres i løpet av en kort eksamen. Denne har det lenge vært sterk misnøye med, da den legger stort press på så

unge elever. Nord-irske politikere har imidlertid enten vært for opptatt med å snakke den ene eller andre sidens sak i forhold til om området skal forbli en del av Storbritannia, eller de har rett og slett nektet å møte i Parlamentet i London, i protest mot situasjonen. Siden gjenåpningen av *The Executive* på Stormont 2. desember 1999 har det vært lagt stor vekt på at nå *må* det gjøres noe med saker som denne, men *The Executive* står stadig i fare for å bli suspendert, og var igjen stengt i flere måneder våren 2000. Kvinnespørsmål har møtt samme skjebne: i radikale politiske miljøer som man ellers ville vente har en sterk kvinneprofil, har kvinnespørsmål blitt underordnet kampen for et fritt Irland. Nord-Irland (og Irland generelt) blir i faglitteraturen (eks Sales 1997, Aretxaga 1998) oppfattet som et område hvor kvinnesaken har kommet kortere enn andre steder i Europa,¹¹ noe som knyttes til en konservativ kirke (vel og merke både den katolske og den protestantiske), og til en sterk vekt på machokultur gjennom militære organisasjoner.

Konsekvenser for fredsprosessen: hvordan argumenterer man mot en bombe?

Mine informanter forkaster altså de vanlige politiske kanalene som måter å få sagt fra om at de ikke ønsker at volden skal fortsette. Dette betyr ikke at disse menneskene *støtter* bruk av vold som politiske utsagn, dette er noe de distanserer seg fra. Menneskene i Nord-Irland lever sine liv som alle andre steder, og er opptatt av ting som matpriser, kjærester, jobb og pub-besøk. De er lei av situasjonen, men gjør ikke noe for å endre den. Selv før fredsavtalen hadde man det som har blitt beskrevet som an *acceptable level of violence*. Faren for å bli offer for voldshandlinger utført av paramilitære grupper var mindre enn risikoen for å komme ut for en bilulykke. Dette gjør at det er lettere å distansere seg og å bli apatisk. Apatien knytter seg til den pågående fredsprosessen: mange tror ikke at det er noe håp om at den skal føre frem. Nord-Irland-konflikten har pågått i 30 år, og de fleste jeg ble kjent med har derfor ikke opplevd annet. Konflikten griper i stor grad inn i livet deres, men de forholder seg til problemene som en realitet de ikke er i stand til å endre. Under en samtale med Ann bemerket jeg at jeg syntes det var rart at folk er så vennlige her med tanke på de problemene de har – jeg hadde forventet mer mistenksomhet. Anns svar var: “That’s because there’s only 2 procent of the people causing the troubles – the remaining 98 procent want it to stop.” Prosentangivelser satt til side, tror jeg dette er en riktig angivelse av situasjonen. Allikevel går prosessen utrolig sakte, og det er slett ikke sikkert at den fører frem i denne omgang. Jeg tror dette har mye å gjøre med at så mange av de “98 prosent” eller hva det riktige tallet måtte være, tenker som Ann: så lenge ikke deres nærmeste rammes, får fanatikerne holde på som de vil. Ann og alle hennes meningsfeller forblir stumme. De som derimot blir

hørt er RIRA, som ikke har gått til våpenhvile ennå. På den andre siden står demonstrantene på Drumcree, medlemmer av den protestantiske Orangeordenen som har nektet å flytte seg etter at de ble nektet å marsjere gjennom et katolsk område for å minnes et av de gamle slagene. Demonstrasjonen startet i 1998, og da jeg forlot Nord-Irland våren 2000 var det fremdeles en håndfull mennesker som levde i telt utenfor kirka i Drumcree. Disse blir rådspurt ved viktige politiske avgjørelser. I media kommer det frem en rekke ekstreme holdninger, selv om det også er rom for dem som ønsker fred, og pressen alltid tar avstand fra enhver voldshandling (om enn i noe klarere ordelag når det gjelder “motstandernes” voldshandlinger). Politikernes uttalelser vies stor oppmerksomhet i pressen. Også her er det de ekstreme uttalelsene som tillegges størst vekt. En vanlig holdning fra begge sider er at ens egen side har gitt og gitt, nå er det de andre som må ofre noe. Dette står alle like steilt på, og de virker ute av stand til å se at motparten også har gjort offer. Slik ender det med at pressen gir uttrykk for en fastlåst situasjon, og det er lett å bli motløs av å lese avisene. Når politikk defineres som *the troubles*, og *the troubles* ifølge mine informanter styres av terrorister og ekstremister, ender man med å definere seg bort fra hele situasjonen. Stemmene til dem som ønsker fred forstummer fordi de ikke føler at de har relevante talerør.

Oppsummering

Det jeg oppfatter som en ekstrem situasjon hvor man har grunn til å være redd, blir for innbyggerne i Nord-Irland noe de kan leve med ved at de unngår å tenke for mye på det – som Ann sier rett ut i sin kommentar: “(...) – as long as no one I know is killed I really don’t care”. Ved å ikke ha håp til at fredsprosessen skal føre frem unngår de å bli skuffet senere. Ved sin ekspertise i å føle seg frem til riktig handlemåte i en gitt situasjon unngår de problemer i *mixed settings* (selv om de kan få problemer som i situasjonen med St. Patrick’s Day kortet). *Avoidance*-strategier gjør at man slipper å bli minnet på problemene, og hvis man ikke snakker om det man leser i avisene slipper man å forholde seg til det unormale ved situasjonen. Unntaket er når man møter nye mennesker – spesielt utlendinger – da må man definere seg bort fra konflikten. Dette er også en del av normaliseringsprosessen, man definerer konflikten som noe ‘de andre’ driver med. På denne måten skapes en distanse. Disse “andre” er ekstremister og terrorister i mine informanter øyne. Slik distanserer de seg, og utelukker med det muligheten for å gjøre noe aktivt for å endre situasjonen. Jeg opplevde selv i løpet av mitt opphold i Nord-Irland at jeg ble passivisert, – det ble et ork å lese aviser når nyhetene aldri var gode, og ‘de andres’ stahet så ut til å stå i veien for en varig fred. Jeg skjønnte etterhvert så alt for godt hvorfor vennene mine var pessimistiske i forhold til fredsprosessen.

Noter

¹De kunne f.eks. ikke eie jord eller få adgang til Trinity (universitetet i Dublin).

²Ulster er egentlig navnet på de 9 nordligste *counties* i Irland, mange mener derfor det er feil å bruke det om de 6 som ble beholdt av England. Navnevalget er av stor symbolsk betydning. Det er et spennende tema, men dessverre ikke noe jeg har plass til å gå inn på her.

³Royal Ulster Constabulary – RUC.

⁴Her ligger forskjellen på en irsk nasjonalist og en republikaner: mange er nasjonalister, og ønsker at hele den irske øya skal samles i en stat, mens de som i tillegg er republikanere er villig til å benytte mer radikale midler for å oppnå dette målet (Groth 1998:226).

⁵En utbrytergruppe fra IRA som ikke har gått til våpenhvile og som nekter å godta fredsavtalen.

⁶Blant ungene (dvs guttene) i lekegruppa der jeg foretok det egentlige feltarbeidet mitt ble det den neste uka bygget en rekke legobomber, og tegnet flere bomber enn vanlig.

⁷Det var denne gruppa som tok ansvaret for bombekatastrofen i Omagh, der 29 sivile ble drept etter at en telefonoppringing om en bombe i et kjøpesenter fikk politiet til å sende folk i feil retning – og rett inn i området der bomba faktisk var plassert. De fleste offisielle kilder mener dette skyldtes en misforståelse og ikke en bevisst politikk fra RIRA.

⁸Selv om hun sier at det var få som reagerte på skolevalget hennes, både blant skolevennene og den katolske omgangskretsen hennes (et viktig unntak var presten).

⁹Gilliams avhandling om barn gir god innsikt i en av konsekvensene av dette: katolske barn er ofte ikke klar over at de noensinne har møtt en protestant og omvent. Blir de bedt om å beskrive et medlem av den andre gruppa, vil de bruke negative karakteristikk som at de er ukjemmede og ser sinte ut (Gilliam 1998).

¹⁰P.O.W.: Prisoner Of War.

¹¹Det er i denne sammenheng verdt å merke seg at en av mine venninner, som tar en utdanning hvor det nesten ikke er kvinner, stilte seg uforstående til en slik oppfatning. Hun mente for eksempel at det ville være lettere for henne enn for mannlige studiekamerater å få jobb, fordi bedriftene ønsket å gi omverdenen inntrykk av å være progressive i likestillingsspørsmål.

Litteratur

- Aretxaga, Begoña 1998:** “What the border hides: Partition and the Gender Politics of Irish Nationalism” i Ghosh, Gautam (red) 1998: *Partition, Unification, Nation: Imagined Moral Communities in Modernity*, Department of Anthropology, University of Adelaide
- Conroy, John 1988:** *War as a way of life: a Belfast diary*, London, Heineman
- Gilliam, Laura 1998:** “When Catholics and Protestants Fight” – en analyse af konfliktforståelser blandt børn i Belfast, Speciale til kandidatgraden i Antropologi, Institut for Antropologi, København Universitet
- Groth, Anette 1998:** *Nord-Irland – den vanskelige veien*, J.W. Cappelens forlag, Norge
- Kennedy-Pipe, Caroline 1997:** *The origins of the present troubles in Northern Ireland*, Addison Wesley Longman, Edinburgh Gate, Harlow, Essex CM20 2JE, UK
- Larsen, Sidsel Saugestad 1982:** “ ‘The two sides of the hous’ : Identity and social Organization in Kilbroney, Northern Ireland”, i Cohen, A. (red) 1982: *Belonging: Identity and social organisation in British rural cultures*, Manchester University Press, UK
- Sales, Rosemary 1997: *Women Divided – gender, religion and politics in Northern Ireland*, Routledge, 11 New Fetter Lane, London EC4P 4EE
- Sluka, Jeffrey A. 1989: *Hearts and minds, water and fish: Support for the IRA and INLA in a Northern Ireland ghetto*, Jai Press inc., 55 Old Post Road, No. 2 Greenwich, Connecticut 06836